

ARTA MUZICALĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA. ISTORIE ȘI MODERNITATE

Membru corespondent al AȘM
Gheorghe MUSTEA

The collective monographic study *Musical Art in the Republic of Moldova. History and Modernity* (Chisinau, Grafema Libris, 2009, 952 pages) represents a first attempt of a comprehensive quasi encyclopedic synthesis of the musical culture phenomenon in the Republic of Moldova related to a more ample cultural space extended to the East and West of Europe and which has consance in the modern times at the XX and XXI centuries. Specialists in different fields of autochthonous art aimed at bringing in the foreground the specific aspects regarding the history, theory and practice of the musical phenomenon, taking into consideration both its local peculiarities and the innovative impulses of the intercultural dialogue with in the modern society.

The work is divided into three compartments which reflect the three basic directions of the evolution of thr sonorous art in its socio-cultural ensemble: the traditional music (folkloric), the sacred music and the cult musical creation.

Volumul *Arta muzicală din Republica Moldova. Istorie și modernitate* (Chișinău, Grafema Libris, 2009, 940 pag.), constituie atât pentru muzicieni, cât și pentru simplul iubitor de cultură artistică o revelație. Acest lucru poate fi probat prin faptul că studiul monografic provine, în primul rând, din noutatea obiectului cercetat și din prospețimea demersului analitic. Este o primă încercare a muzicologilor de la noi de a pune la îndemâna exegeților domeniului – cadrelor didactice universitare și celor din învățământul artistic mediu de specialitate, studenților, publicului larg o lucrare academică fundamentală, care oferă imaginea muzicii naționale de la origini până în prezent. Apariția acestui volum era cu atât mai necesară, cu cât *Schița istorică despre Muzica în Basarabia* de Alexandru Boldur, apărută în îndepărtatul an 1940, de departe nu prezenta tabloul complet al artei muzicale din Moldova din stânga Prutului, unde

Arta muzicală din Republica Moldova. Istorie și modernitate. Chișinău, Grafema Libris, 2009

muzica și slujitorii ei au rădăcini și tradiții vechi, demne de a fi luate în considerație și valorificate de actualele generații.

După cum se poate lesne de observat, impunătorul studiu monografic colectiv evidențiază un câmp de preocupări de largă cuprindere, plasând investigația pe cele trei segmente ale muzicii naționale: muzica de tradiție orală, muzica sacră de tradiție bizantină și creația muzicală cultă.

Primul segment, **muzica de tradiție orală**, este reprezentat printr-un șir de studii semnate de doctorul în muzicologie Victor Ghilaș (*Din istoria muzicii tradiționale; Organologia populară; Folclorul copiilor; Folclorul obiceiurilor calendaristice*) și doctorul în muzicologie Vasile Chiselită (*Fenomenul lăutăriei și tradiția instrumentală; Repertoriul de nuntă*) – coautor doctor în muzicologie Svetlana Badrajan; *Repertoriul funebru; Cântecul epic tradițional; Cântecul liric non-ritual. Doina și cântecul propriu-zis; Muzica tradițională de dans.*

Cel de-al doilea segment, **muzica sacră de tradiție bizantină**, s-a bucurat de o analiză amplă și profundă a Violinei Galaicu, doctor în studiul artelor.

Cel de-al treilea segment, **creația muzicală cultă**, este valorificat de o competentă echipă de exegeți: doctor în studiul artelor Elena Nagacevschi (*Evoluția artei corale naționale în secolul al XX-lea*); doctor în studiul artelor Parascovia Rotaru

(*Incursiuni în istoricul muzicii naționale de cameră*); doctor habilitat Vladimir Axionov (*Creația simfonică din Republica Moldova*); doctor în studiul artelor Elena Mironenco (*Concertul instrumental în creația compozitorilor din Moldova*); doctor în studiul artelor Aurelian Dănilă (*Opera moldovenească între anii 1956 – 2000*); doctor în studiul artelor Elfrida Coroliov (*Arta baletului*); doctor în studiul artelor Victoria Tcacenco (*Din istoria muzicii de estradă din Republica Moldova*).

O asemenea abordare a fenomenului muzical este absolut logică, întrucât sunt studiate izvoarele muzicii naționale, după care se trece la parcursul ei evolutiv. În așa fel se profilează caracterul de pionierat al lucrării în cultura Republicii Moldova. Toate cele trei secțiuni însă pivotează în jurul chestiunilor de fond ale culturii noastre muzicale.

Revelația esențială, ce se dezvoltă din lectura monografiei, se referă nu atât la proporțiile ei, cât, mai ales, la conținutul propriu-zis. Meritul primei secțiuni este de a scoate la lumină date inedite din perioadele timpurii ale culturii muzicale tradiționale, atestările arheologice privind stratul sonor primar autohton, organologia populară și folclorul muzical studiat din perspectivă sursologică, fenomenul lăutăriei și tradiția muzicii instrumentale. Autorii volumului se concentrează mai apoi pe problema preocupărilor folclorice în Basarabia, Bucovina și Transnistria. În felul acesta, cititorul este pregătit pentru a putea pătrunde în esența genurilor și repertoriilor muzicii tradiționale, din care iese în evidență creația artistică a copiilor, producțiile muzicale specifice obiceiurilor calendaristice. O atenție specială se acordă repertoriului obiceiurilor de familie, bine conservat în tradiția muzicală din Moldova. Cum păstoritul reprezintă o ocupație străveche a poporului nostru, el a generat un repertoriu muzical (genuri și forme reprezentative) cu trăsături specifice, servind dintotdeauna o sursă de inspirație, dar și una de contact intercultural. Genurile muzicale specifice Moldovei din stânga Prutului sunt prezentate în procesul îndelungatei lor existențe evolutiv (geneză – viață deplină – dispariție), urmărindu-se această devenire multiaspectual: repertoriu, conținut, tematică, formă, elemente de limbaj, structură morfologică, circulație etc. Grăitoare și reprezentative apar în lucrare cântecul epic, cântecul liric și muzica dansurilor populare. Secțiunea este bine ilustrată cu imagini și material sonor. Transcrierea melodiilor

este suficient de detaliată, scoțând la lumină toate aspectele melodice, ritmice, de ornamentație etc.

O amplă viziune asupra problematicii muzicii sacre de tradiție bizantină se conține în secțiunea a doua a volumului. Cititorul este pe larg familiarizat cu fenomenul respectiv în cuprinsul carpatodunărean, având în vedere procesul de evoluție a cântării bizantine, din care se demarcă cele trei etape: 1. *timpurie*, care începe odată cu primele secole după Hr.; 2. perioada care urmează, autoarea o situează în *perimetrul secolelor XIV-XVII*; 3. ultima etapă cuprinde *secolele XVIII-XIX*.

Materialul prezentat și analizat relevă un bogat spectru ideatic de natură cognitivă. Un interes deosebit suscită originea spiritualității creștine în arealul cultural al romanității de est, începuturile formelor de cult creștin, geneza muzicii religioase de tip bizantin, repertoriul imnografic, genurile și stilurile practicate în cântarea de strană, rolul melozilor, organizarea vieții religioase, ascensiunea artei muzicale psaltice etc. Orizontul preocupărilor vizează, de asemenea, centrele muzicii liturgice ortodoxe din spațiul stăpânit de lanțurile Carpaților (școlile de la Putna, Brașov, Târgoviște, Neamț), analiza manuscriselor muzicale, evaluarea procesului de românizare a muzicii religioase. În bună măsură este evidențiat rolul marilor personalități, al creatorilor și teoreticienilor artei muzicale de tradiție bizantină, importanța reformei hrisantice din 1814 și a noului sistem de notație pentru practica muzicală psaltică ș.a.

O observație cu caracter general, pe care o deducem din această secțiune, se rezumă la următoarele. Dacă în trecut muzica religioasă a avut un statut privilegiat în raport cu alte genuri, fiind ulterior eludată (din motive cunoscute) din câmpul cercetării, condițiile vitrege dovedindu-se a fi „premature” pentru studiile muzicologice de sinteză, în prezent situația s-a schimbat mult spre bine.

Creația muzicală academică face obiectul abordării secțiunii finale a lucrării. Compartimentul conține o prezentare detaliată a istoricului artei corale naționale în secolul trecut (autor d-na Elena Nagacevschi, doctor în studiul artelor). Pentru o mai profundă cunoaștere a fenomenului, cititorului îi sunt prezentate premisele lui, care se profilează în secolul al XIX-lea. Alte momente-cheie evidențiază rădăcinile muzicii corale de sorginte occidentală în cultura națională, filonul

relațional cu ortodoxia est-europeană, cu cea rusă în special, racordarea artei corale la spațiul cultural vestic, evoluția învățământului muzical, adoptarea plurivocalității de către compozitorii din stânga Prutului în muzica vocal-corală etc. Sunt, de asemenea, remarcate și analizate genurile reprezentative, practicate de breasla compozitorilor contemporani din republică (balada, cantata, madrigalul, oda, oratoriul ș.a.).

Compartimentul este întregit cu unele considerații privind latura istorică a muzicii naționale de cameră (autor, doctor în studiul artelor Parascovia Rotaru), în care este valorificată pe plan științific creația compozitorilor autohtoni. Cu destulă competență este tratat materialul sonor, sesizându-se, prin argumente și sugestii, aspectele semnificative ale mai multor genuri de muzică instrumentală și vocală de cameră în creația contemporană.

O problemă de mare importanță pentru cultura muzicală din Republica Moldova și anume creația simfonică de la începuturi până în perioada deplinei maturități, este dezbătută în regim sinoptic, relevând și explicând evoluția sinuoasă a acestui gen muzical. Autorul (doctor habilitat în studiul artelor Vladimir Axionov) oferă cu multă competență panorama generală a evoluției fenomenului în discuție, propune o periodizare și o radiografie a acestuia. Lămurind unele probleme de ordin istoric, semnatarul stăruie și asupra surselor creației simfonice de la noi, reprezentate de muzica autohtonă de tradiție orală și cea clasică a școlilor componistice europene. Demonstrând o bună informare și capacitate de pătrundere în esența fenomenului, autorul sugerează o primă importantă idee și anume: strânsa legătură a simfonismului muzical cu folclorul muzical autentic la nivel de utilizare a tipurilor, a formulelor modale, ritmice și intonaționale. La etapele ulterioare, gândirea muzicală caută, găsește și propune soluții sonore și concepții artistice mult mai profunde, fapt ce a dus la evoluția genului, la aceasta contribuind un șir de personalități ale culturii naționale. Cu destulă inspirație este dezvăluită evoluția muzicii simfonice după anii '90 ai sec. XX. Element al culturii elitare, creația simfonică capătă noi valențe, conforme cerințelor societății moderne, standardelor europene, aducând în prim-plan idei sonore originale, diversitate tematică, noi tehnici componistice, lucru subliniat în mod special de către autor.

Un studiu centrat pe genul concertului instrumental în creația componistică autohtonă

(autor, doctor în studiul artelor Elena Mironenco) punctează particularitățile distincte ale actului solistic instrumental. Pornind de la cronologia genului, pe parcurs sunt dezvăluite contribuțiile componistice în acest domeniu, latura muzical-estetică, continuitatea tradiției, geografia creației, orientările stilistice și estetice din ultimul timp în concertul instrumental de la noi.

Expresia lirico-teatrală și cea muzical-coreografică academică este prezentată în compartimentele *Opera moldovenească între anii 1956 – 2000* și *Arta baletului* (autori: doctor în studiul artelor Aurelian Dănilă și doctor în studiul artelor Elfrida Coroliov). Fenomenul muzical-scenic în cultura academică din Republica Moldova, schițat după algoritmul: cronologia creației din a II-a jumătate a sec. XX, contribuția autorilor autohtoni la prosperarea genului (compozitori, dirijori, regizori, libretişti, interpreți, maeștri de balet), repertoriul liric – toate acestea reprezintă nucleul demersului tematic al celor doi autori care vin să ilustreze imaginea în evoluție a teatrului liric din Chișinău.

Muzica de estradă din republică – gen dinamic și de mare popularitate – reprezintă o altă latură inedită a monografiei, care probează erudiția autoarei (doctor în studiul artelor Victoria Tcacenco), înscriindu-se cu evidență pe sectorul muzical profesionist nonacademic. Respectându-se principiul cronologic de prezentare a materialului, fenomenul apare relevat într-o optică etapizată, în legătură cu evoluția culturii naționale. Demn de menționat este faptul că cititorului îi este pusă la dispoziție, pentru prima dată în literatura muzicologică din Moldova, un studiu exegetic, care atestă multitudinea funcțională, stilistică, muzicală și ponderea genului în arta autohtonă. Destul de interesante, după cum anticipam, și adesea pline de inedit, sunt constatările autoarei privind felul în care se manifestă fenomenul muzical în speță din ultimele decenii, deschiderile către diferite experimente muzical-teatrale cu implicarea muzicii jazz, pop, rock etc.

Ne exprimăm convingerea că volumul *Arta muzicală din Republica Moldova. Istorie și modernitate* se înscrie într-o strălucită serie de cercetări academice, care va contribui la mai buna cunoaștere și promovare a patrimoniului muzical-sonor al republicii atât în țară, cât și peste hotarele ei.